

Maatilan sukupolvenvaihdos tuntuu – Puhu siitä

18.8.2023

Maatilat ovat keskeisessä roolissa kotimaisen ruoantuotannon ja omavaraisuuden turvaamisessa. Jotta tilan toiminta voisi jatkua pitkään, tulee jossakin vaiheessa väistämättä eteen omistajanvaihdos ja suomalaisella maatiloilla se tarkoittaa useimmiten sukupolvenvaihdosta. Siinä tilan omistus ja vetovastuu siirretään luopujalta jatkajalle. Opinnäytetyössä tutkittiin tätä prosessia yleisellä tasolla ja yksittäisen tilan tapauksessa. Tavoitteena oli selvittää, mitä vaiheita prosessiin kuuluu, miten se toteutetaan hallitusti ja millaisia tuntemuksia se prosessin eri osapuolissa herättää. Tutkitun esimerkkitilan nykyiset viljelijät kaipasivat tietoa ja ajatuksia aiheesta lähivuosina toteutettavaa sukupolvenvaihdosta varten, joka olikin ensisijainen syy lähteä tutkimaan aihetta.

Tutkimusmenetelminä käytettiin kirjallisuuskatsausta ja teemahaastatteluita. Haastateltavina oli rahoittajan edustajia, ProAgrian omistajanvaihdosasiantuntija sekä esimerkkitilan sukupolvenvaihdoksen eri osapuolet. Kysymykset olivat avoimia. Haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa näkemyksiään hyvin vapaamuotoisesti. Haastatteluissa saatiinkin mielenkiintoista tietoa ja näkökulmia aiheeseen.

Sukupolvenvaihdoksen kolme vaihetta

Tutkimuksessa selvisi, että sukupolvenvaihdos on prosessi, joka voidaan jakaa kolmeen päävaiheeseen: aika ennen sukupolvenvaihdosta, sukupolvenvaihdos ja aika sukupolvenvaihdoksen jälkeen. Hallittu ja ammattimainen sukupolvenvaihdos vaatii hyvää suunnittelua ja valmistautumista. Usein vaiheet etenevät hyvin samankaltaisesti suunnittelusta ja valmistelusta neuvotteluihin ja kaupantekoon, ja lopulta toiminnan haltuunottoon ja kehittämiseen. Siitä huolimatta jokainen sukupolvenvaihdos on lopulta kuitenkin yksilöllinen

tilanne ja toteutustapoja tulee harkita tapauskohtaisesti. Suhtautuminen sukupolvenvaihdokseen vaihtelee tilanteiden ja ihmisten välillä. Aihe voi nostaa sen eri osapuolissa esiin tunteita laidasta laitaan. Usein tilan jatkuminen on itsessään iloinen asia, mutta prosessissa saatetaan siitä huolimatta käydä läpi vaikeitakin tunteita.

Maatilan sukupolvenvaihdoksen eri osapuolten tunteet voivat olla positiivisia tai negatiivisia. Toteutuksen jälkeen voidaan olla tyytyväisiä tilanteeseen tai päällimmäisenä tunteena voi olla, että on tullut jollain tavoin sivuutetuksi koko asiassa. Esimerkkitilalla luopujien mieltä askarrutti, että mahtaako perheen kolmesta lapsesta joku innostua tilan pidosta. Haastattelussa ilmeni, että tätä sukupolvenvaihdosta oli ensimmäisiä kertoja ajateltu jo luopujien ollessa itse tilan tulevien jatkajien roolissa. Jatkajaksi valikoituneen lapsen mieltä askarruttivat tilan talous ja siitä huolehtiminen sekä sisarusten huomioiminen. Maatilan jatkaja halusi joka tapauksessa pitää toimivana kokonaisuutena.

Kaikkien näkökulmat huomioon

Sukupolvenvaihdoksen onnistumisen kannalta olisi tärkeää aloittaa keskustelut aiheesta jo hyvissä ajoin. Ajatukset ja suhtautuminen tilanteeseen voivat vaihdella hyvinkin paljon, jonka vuoksi olisikin tärkeää, että aiheesta puhutaan ja kaikkien näkökulmia kuullaan. Osassa perheitä sukupolvenvaihdoksesta voidaan keskustella hyvin avoimesti, kun taas joissain tilanteissa edes asian esiin nostaminen on haastavaa. Kun aiheeseen tartutaan jo hyvissä ajoin ja suunnitteluun käytetään riittävästi aikaa, ei itse kaupantekovaiheessa tarvitse enää alkaa empiä, olisiko jokin asia pitänytkin tehdä eri tavalla. Ihmisten lisäksi päätöksissä tulisi aina pyrkiä toimimaan myös tilan edun mukaisesti, jotta jatkajalla olisi tulevaisuudessakin hyvät edellytykset harjoittaa kannattavaa liiketoimintaa. Sukupolvenvaihdoksen onnistumista voidaankin arvioida sen toteutumisen jälkeen, kun nähdään miten yritys ja prosessiin osallistunut perhe voivat.

Onnistumisen mittaamiseen muitakin kuin taloudellisia mittareita

Maatilan sukupolvenvaihdoksen onnistumista on totuttu mittaamaan vain taloudellisilla mittareilla. Sukupolvenvaihdoksen ammattimaisessa suunnittelussa tulisi kiinnittää huomiota kahteen asiaan. Ensinnäkin, kokemusten valossa puhuminen auttaa aina. Ja sama toisinpäin. Jos sukupolvenvaihdoksen jälkeen tuntuu pahalta, on yksi todennäköinen syy juurikin puhumattomuus. Toiseksi, sukupolvenvaihdoksen onnistumisen mittaamiseen muillakin kuin taloudellisilla mittareilla tulisi valmistautua jo ennen sukupolvenvaihdoksen toteuttamista. Itse asiassa saamme ympyrän sulkeutumaan. Puhuminen auttaa aina: aloita se hyvissä ajoin ennen maatilan sukupolvenvaihdoksen toteuttamista.

Roosa Keljo ja Juha Tall
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

KTT Juha Tall työskentelee asiantuntijana pk-yritysten omistajanvaihdosten parissa SeAMKissa ja on toiminut tradenomi (AMK) Roosa Keljon opinnäytetyön ohjaajana.

Tutustu Roosa Keljon opinnäytetyöhön Theseuksessa.